

A SZOLDOBÁGYI ÉS SZELESTYEI ÜVEGHUTÁK TÖRTÉNETE II.

† TAKÁCS BÉLA–VERES LÁSZLÓ

A történelmi Erdély szorosan vett határain túli területeken, a 18. század elején a szoldobágyi üzem mellett több üveghuta is működött. 1722-ben létesült üvegyártó műhely Máramarosban, a somkúti járásban levő Károlyi-uradalomhoz tartozó *Papbikón*. 1741-ben kezdte meg a működését a nagyváradi római katolikus püspökség béli uradalmahoz tartozó *Hagymáson* is egy üveghuta, amely 1780–83 között Bél községbe települt át. 1754-ben a Kővár-vidéki Districtusban, ugyancsak a somkúti járásban levő *Butyászán* épült egy üveghuta, melynek történelméről ma még keveset tudunk. A 18. századi huta-alapítások sorát a *szelestyei üzem* zárja, amely szintén a somkúti járásban, a Károlyi család domíniumán létesült.¹

A 18. századi alapítású partiumbéli huták közül egyedül csak a szelestyei üzem érte meg a 19. századot. Működése kitölti ezt az időperiódust is. A 19. században létezett még egy másik üveghuta is, de ezt már ebben a században alapították. 1840-ben az Élesdtől 27 km távolságon elterülő *Feketeerdőn* indult meg az üvegyártás. Egyes vélemények szerint az 1820-as évek elején már működött ezen a helyen üveghuta.² A szoldobágyi, a béli, valamint a butyászai és a papbikói üveghuták a 19. században már nem léteztek. A szelestyei és a feketeerdői huták működése átnyúlik a 20. és 21. századra is, utódai napjainkban is működnek.

A szelestyei huta alapítása

Az üzem alapítása teljes pontossággal nem állapítható meg. Károlyi László a Károlyi család birtokainak történetét bemutató munkájában csupán feltételezésekbe bocsátkozik az alapítást illetően. Leírja, hogy *Szelestye-Újhután* „Már 1755-ben volt itt egy üveghuta, mely hogy tulajdonképpen mikor állíttatott fel, az iratokból nem tűnik ki, akkor árendában volt egy zsidónál.”³

Közismert tény az üveghuták vándorlása. Az üvegyártás egyik legfontosabb alapanyaga, a hamuzsír készítéséhez és a kemencék fűtéséhez szükséges fát biztosító erdőségek kimerülése után sokkal egyszerűbb feladat volt a kis üzemeket új területekre áttelepíteni, mint a fát úttalan utakon a hutához szállítani. Szelestye-Újhuta elnevezésében az Újhuta kifejezés utal arra, hogy ez az üzem sem volt előzmények nélküli. Mikor létesülhetett és hol működött az első huta? A korabeli térképekre tekintve, a Kővári Districtus somkúti járásában Szelestye-Újhutától (Poiana Codrolui) északra, mintegy 6

¹ Vö. *Bunta M.–Katona I.*, 1983. 73.

² A partiumbéli hutákra vonatkozó adatokat l. még *Veres L.*, 1997. 51–56.

³ *Károlyi L.*, 1911. 171.

km-re helyezkedik el Alsóhuta (Iegheriste), s ettől keletre kb. 3 km-re Papbikó (Bičán), ahol 1722-ben létesült üveghuta.⁴ A papbikói üzemről szóló utolsó híradásunk 1762-ből való, amikor 5 évre 100 aranyért bérbe adták.⁵ A településsel összefüggésben a forrásokban több esetben előfordul az *Óhuta* megjelölés is, így többek között Bél Mátyás 1726-ból származó leírásában is.⁶ Az elnevezés alapján nyilvánvaló, hogy 1767 után, vagyis az utolsó bérbeadást követően sor került az üzem áttelepítésére, s az új helyszín a későbbi *Alsóhuta* település területe volt. Az új üzem 1772-ben épült fel. Az építkezésekre, a berendezésre és a termelés beindítására 1448 Ft-ot költött az erdői uradalom. 50 Ft-ba kerültek az „üvegcsináláshoz szükséges vas szerszámok”, s 290 Ft-ot fizettek a különféle nyersanyagokért, így 600 font salétromért, 300 font arzéniumért és 30 font lazúrért. Alsóhután 31 évig folyt üvegyártás. A közeli erdőségek fát elhasználó üzemét 1801-ben telepítették új, fában gazdag vidékre, Szelestye-Újhutára. Ez a település közigazgatásilag egészen 1941-ig Alsóhutához tartozott.

A levéltári források segítségével tehát megállapítható, hogy a Károlyi család a szoldobágyi üveghuta mellett, annak alapítását követően 4 évvel később újabb üzemet épített az erdői uradalomban Papbikón. A szoldobágyi huta – bár korának egyik leghíresebb üzeme volt – rövid életűnek bizonyult, hiszen az 1740-es évek elején véglegesen beszüntette termelését. A papbikói huta újabb és újabb területekre vándorolva 1801-ben a máig létező szelestyei üvegyár alapját vetette meg, amelyről Petőfi Sándor eképpen emlékezett meg 1847 májusában útirajzában. „Néhány napi mulatás után (hanem ilyen mulatást nem kívánok még izének se!) Erdődről Nagy-Bánya felé indultam. Pünkösöd első napját Szelestyén töltöttem, az üveghutában, mit még sohasem láttam, s így rám nézve igen érdekes volt. Láttál-e már üveget fűjni? barátom, azoknak az embereknek ez olyan könnyen megy, mint nekem a versírás; az ördög gondolta volna! Azt tudtam, hogy minden üvegnél egy-egy tüdő szakad meg, hát pedig dehogy. A vidék gyönyörű; regényes, erdős völgy Erdély tőzomszédságában. Különösen gyönyörködtem este, midőn minden sötét volt, csak a hutából világított rám pokoli tűz. Köröskörül a roppant sötétség, s középpütt ez a láng... olyan volt a világ, mint egy haragos félszemű szerezsen-óriás.”⁷

A huta működése

Bél Mátyás szerint a papbikói, vagyis a szelestye-óhutai üzem első munkásai Csehországból származtak és „kristálytisztá üvegeket” fűjtak. Az óhutai és alsóhutai üzemek fából épültek és zsindegy fedte őket. A hutaépületben 4 salánki agyagból épített kemence helyezkedett el. Az olvasztó- és a síküveg előállítására szolgáló ún. táblanyújtó kemence mellett a harmadikat fa szárítására és békasó égetésére használták. A negyedik kemence volt az ún. hűtökemence, vagyis ez biztosította a forró üvegtárgyak egyre csökkenő hőmérsékleten való lehűtését, ugyanis a hirtelen hőmérsékletváltozás hatására az üvegek szétpattantak volna. A műhelyépület közvetlen közelében állott a törőmalom, amely szárazmalom volt, a malomköveket lovak vagy ökrök hozták mozgásba. Az alsóhutai üzemben már metszett és festett díszű üvegtárgyakat is gyártottak. A hutának 3 üvegfúvó

⁴ Károlyi i. m. 79.; Varga E. Á., 1999. 553.

⁵ Bunta-Katona i. m. 77.

⁶ Soós I., 1982. 72.

⁷ Petőfi S., 1987. 33.

és 1–1 üvegfestő, üvegmetsző munkása volt.⁸ Ha figyelembe vesszük azt, hogy a 18. századi magyarországi üveghutákban ritkán működtek üvegmetszők és festőmunkások, akkor joggal állapíthatjuk meg, hogy az alsóhutai üzem a korszak legmodernebb üveggé-
szítő műhelyei közé tartozott. Az üveghuta mellett minden szakmunkás lakóépületet kapott. Ellátásukat korcsma és hússzék biztosította. Az így kialakult kolóniák jelentették a későbbi települések magját. A hutákban a segédmunkaerőt a betelepített jobbágyok biztosították. Ők látták el az üzemeket a szükséges nyersanyagokkal és vasüstökben főzték az üveggézés nélkülözhetetlen alapanyagát, a hamuzsirt. A felhasznált nyers-
anyagmennyiség nagyságát jól érzékelteti egy 1777-ből származó adat, amikor 3505 millérfára, 524 köből üveghamura, 196 mázsa fluszra (hamuzsír), 112 köből békasóra (kvarchomok) és 8 szekér vádi agyagra volt szükség a folyamatos termelés biztosítá-
sához.⁹

Az 1801-ben már új helyen, vagyis már a mai Szelestyén működő üzembről a forrá-
sok folyamatos tájékoztatást nyújtanak. 1808-ban egy országos felmérést végeztek az ipari üzemek számának és technológiai szintjének megállapítására. E felmérés szerint az áttelepített üzem is fából épült és zsindelemmel volt fedve. Négy kemence szolgált üveg-
gyártásra, vagyis ekkor még tipikus 18. századi technológiát alkalmaztak. Kétféle üveget állítottak elő: „...táblaüvegek és közönséges üvegek, melyek között értetődnek a palatkok, poharak, üvegekorsók és egyéb apró szerű mindennemű üvegecskék.” A tábla-
üvegeket „kötegenként” 3 Rh forintért értékesítették, míg az öblösüvegeket 2 vagy 1 Rh forintért, attól függően, hogy fehér vagy zöld áru volt.¹⁰

A szelestyei huta korszerűsítésére az 1820-as években került sor. A fejlesztést az tette indokolttá, hogy az üzem nem biztosított különösebb jövedelmet az uradalomnak. A számadásokban a kiadási és a bevételi oldal között alig volt különbség. Pl. 1821-ben az 5845 Ft-os kiadással szemben 5995 Ft volt a bevétel, vagyis a nyereség csak 150 Ft-ot tett ki.¹¹ Az uradalom 1827. évi összeírásában már a korszerűsített üzem képe jelenik meg előttünk: „Zelestyei üveghuta fekszik nemes Szatmár Vármegyében, az előtt tarto-
zott az erdői, most tartozik a misztótfalusi uradalomhoz, tisztartósághoz, és a nagyká-
rolyi inspektorátushoz... A fundus instrumentuma áll itten jelen időben 4 igás lovakból, és 5 darab talyiga hordó szamarakból... malom van itten a Ngys. uraságnak száraz egy kerekű a hutához kettő, béka só törésre, melynek haszna a hutai haszonnal egybe köt-
tésbe van... Rend kívül való industriális ágakra, nézve: Van itten a Ngys. uraságnak üvegfúvó hutája mostanság két kemencére, mely a környül állásokhoz képest való kiter-
jedésben adminisztráltak – ennek tiszta jövedelméül váltóban 2.730 Ft, ezüstben 1.092 Ft, a huta teljes értéke 18.206 Ft.”¹²

Fényes Elek 1851-ben kiadott Geographia Szótára alapján Szelestye „puszta s Uj-
Hutának is nevezik, Szatmár Vármegyében, Nagy-bányához nyugatra 3 órányira, zordon erdős vidéken. Határa 5000 hold, s csak nem mind erdő. Nevezetessé teszi jó hírben álló üvegyára, mely gr. Károlyi Györgyé, de Schreinek Ferenc úr által béreltetik. A gyár 60 munkást foglalkoztat, s készít évenként 10–15 000 schok üveget (1 schok 3 pft), mely vegyesen fehér, zöld és táblaüvegekből áll; közönséges és finom üveg itt nem kerestetik. A metsző intézet Misztót faluban van... A gyár felvirágzását nehezítik a rossz karban

⁸ OL. Károlyi család Lt. P. 397. 111. cs. 2/c.

⁹ Takáts S., 1961. 64.

¹⁰ OL. Acta statum fabricorum No. 23. Arch. palatinus Josephus 40. cs.

¹¹ OL. Károlyi család Lt. P. 397. 111. cs.

¹² OL. Károlyi család Lt. P. 394. 129. cs.

levő vízi és száraz utak.”¹³ Fényes Elek tehát már gyárnak nevezte az üzemet, ami meg is felel a valóságnak, mert a korabeli nézetek szerint 60 főt foglalkoztató ipari létesítmény már gyárnak számított. Azonban az üzem technikai felszereltsége, a termelés során alkalmazott módszerek és technológiák alapján lényegében hagyományos üveghuta volt. Fényes 19. század közepi leírását kiegészíti – bizonyos szempontból finomítja – Károlyi László. Munkájából megtudhatjuk azt, hogy az üveghuta telephelyén – ugyanúgy, mint 1827-ben – a központi magot a műhelyépület és a békasó őrlésére szolgáló szárazmalom alkotta. Mellette állott a hutamester, vagy bérlő és a kontrolol lakóháza. Egy nagyméretű barakk volt a munkások lakhelye. Az ipartelep mintegy körbefogták a falucska lakóépületei, amelyek az üzemi épületekhez hasonlóan fából készültek és tetejüket zsindely fedte. Károlyi László adatai is megerősítik, hogy az 1820-as években végrehajtott rekonstrukció óta a műhelyépületben 2 kemence volt, ami azt támasztja alá, hogy az üzem termelési technológiája már eltért a 17–18. századi típusú, több kemencés termelési módtól. Vagyis több funkciós kemencét használtak, s így nem volt szükség külön szárító- és hűtökemencékre. Fontos előrelépésnek számított az is, hogy a kemencék gázfűtésessé váltak, ami csökkentette a fafelhasználást, és így megszűntek a bizonyos időszakok után felmerülő áttelepítési gondok is. A 19. század közepétől a korábbinál nagyobb hangsúlyt helyeztek az üvegek csiszolással és metszéssel történő díszítésére is. A kristálytechnikával díszített és festett termékek jóval kedvezőbb áron keltek el, mint az egyszerű díszítésű, fűvott üvegek. Az új célkitűzés valóra váltásának szándékát, a korszerűbb termék-előállítás igényét tükrözi az, hogy Misztótfalu mezővárosban önálló metsző-csiszoló üzemet létesítettek. A szelestyei hutában gyártott üveget metszéssel, közsőrüléssel és festéssel tették eladhatóbbá. Misztótfaluban, a Károlyiak uradalmi központjában állott az üvegekösőrülő malom és a közsőrűsök lakóháza is.¹⁴

A szoldobágyi és a szelestyei üveghuták termékei

A szoldobágyi huta első éveinek termeléséről és termékeiről az üzem számadásai tájékoztatnak. Bár a szoldobágyi hutát 1718-ban alapították, a Károlyi család levéltárában csak 1722-ből találtunk adatokat a műhely kiadásairól és bevételeiről. 1722. május 6-án kelt levelében Merkel János, a huta felügyelője a következőket jelenti: „Kristály s zöld üvegből, úgy külömb-külobm féle clarisbul tett tiz hutások általi munka extendáltatik (kiadatott): a hutások részére 325.- Ft, az uraságnak 561.- Ft. Kiadások: egy angaria (negyedév) által költ kék festék, 13 font, 6.- Ft 15 krajcár; Braunstein, azaz fekete festék 16 font, 48 krajcár; arsenicum 67 font, 6.- Ft 42 krajcár; salétrom 94 font, 18.- Ft 41 krajcár; só 267 font, 5.- Ft 33 krajcár; flusz (hamuzsír) 1287 font, 8.- Ft 25 krajcár; flusznek való hamu 64 véka, 8.- Ft 25 krajcár; zöld üvegnek való hamu 450 véka, 28.- Ft 30 krajcár, égető fa 325 öl, 65.- Ft; kemencébe való flusz égetéséért 9 mázsájától 55 krajcár; kemence reparációjáért 45 krajcár; palack fa forma csinálásáért 1.- Ft 12 krajcár; húsz sing vasért 4.- Ft; acélért 55 krajcár; cigánynak huta körül tett munkájáért 8.- Ft 51 krajcár; két kemencefűtőnek s két fickónak és üvegekötőnek 61.- Ft 45 krajcár; hutás mesternek készpénzben 51.- Ft 47 krajcár; kemence fűtő fickóknak, cigányoknak, heteseknek kenyérre; angáriális üveg jövedelemből extendáltatik 561.- Ft 57 krajcár, az expenzák subtraháltatva (a kiadások levonva) marad lucrum (haszon) 191.- Ft 28 krajcár.”

¹³ Fényes E., 1851. 84–85.

¹⁴ Károlyi i. m. 170–171.

Merkel János 1722. július 13-án újabb jelentést küld a huta működéséről, érdekesége miatt ezt is szó szerint közöljük: „Üveg jövedelem: két hét alatt tétetett munka expendáltatik 133.- Ft 39 krajcár. Nb. (nota bene = megjegyzés). Ez alatt az idő alatt a hutás mester fia egész hétig beteg lévén nem dolgozott, hasonlatosképpen a hutás mester két nap. Ezen üvegeknek csinálására expendáltatott: a hutások quatriálisa és sextriálisa (négy és hatnapi) expendáltatik 45.- Ft 56 krajcár; két sirer (kemencefűtő) legénynek és két sirer fickóknak két hétre 45.- Ft; két sirer fickónak két hétre deputált (küldött) kenyéréért 1.- Ft 42 krajcár; két üveg kötőnek két hétre 2.- Ft 15 krajcár; 39 véka flusz hamuért 5.- Ft 1 és fél krajcár; 47 000 klárisnak fel fűzésére 23 és fél krajcár; 35 font sóért 35 krajcár; cigány Gábornak hután tett munkájáért, kenyérért, munkásoknak, heteseknek, s béreseknek kenyérért 4.- Ft 30 krajcár; 4 és fél font Braunsteinért, avagy fekete festékért 13 és fél krajcár; 6 font arsenicumért 36 krajcár; 4 és fél font salétromért 1.- Ft 30 krajcár; 50 öl égő fáért 10.- Ft.” A huta jövedelme tehát 1722 júliusában a jelentés szerint 46 Ft 21 krajcár volt két hét alatt.

Maga a két jegyzék bepillantást enged a huta életébe, ugyanakkor azt is mutatja, hogy a női munka mennyire volt megbecsülve 1722-ben: negyvenhétézer üveggyöngy felfűzéséért az illető asszony, vagy leány 23 és fél krajcárt kapott! A huta termékei között az üveggyöngyök is szerepeltek. Feltűnő az, hogy ezeket az apró üvegszemeket mindig megszámlálták még akkor is, ha több ezres tételről volt szó, akár a készítésnél, akár a felfűzésnél. A két „üvegekötő” asszonynak, akik a készárut gabonaszalmába csomagolták, két hétre 2 Ft 15 krajcárt fizettek.

A jelentésekből nem, de egy 1726. május 6-án kelt számlából kitűnik, hogy 1722–1728 között Fűrös Gáspár volt a hutásmester Szoldobágyon. Fráter Grönig jezsuita patikus a számla szerint kéri az uradalmi tisztartót, hogy az 1725. október 1-jén a huta számára vásárolt 9 Ft 54 krajcár értékű barnakő, smaltin, arzén árába Fűrös Gáspár hutásmester csak 8 Ft-ot fizetett ki, az adósságot, vagyis 1 Ft 54 krajcárt szíveskedjenek megküldeni a gyógyszerháznak. A jezsuita vezetés alatt álló és a Szoldobágyhoz legközelebb levő patika Egerben működött, az üvegolvasztáshoz szükséges vegyszereket itt vásárolta Fűrös Gáspár.

Szintén az üvegolvasztáshoz szükséges vegyszerek ügyében ír levelet Farkas István felügyelő gróf Károlyi Sándornak az 1723. augusztus 27-én kelt levelében: „Hogy pedig a jövő télire a hutás munkája folyvást mehessen, salétrom, kék festék, Braunstein, arsenicum és csont iránt méltóztassék Exellenciája dispositiot (intézkedést) tenni, hogy minek előtte meggyujtatik a kemence, azon matériák ide szolgáltatnának, mert salétrom csak 8 fontnyi, Braunstein 20, arsenicum 6 fontnyi vagyon, csont és kik festék pedig semmi nincsen.” Farkas István javasolja a grófnak, hogy az eddig Lengyelországból beszerzett barna földet inkább Egerben vegyék meg, mert ez olcsóbb.

Farkas István hutafelügyelő 1725. május 3-án kelt levelében azt írja gróf Károlyi Ferencnek, hogy „a huta mesternek június 10-én lejár a szerződése, tovább nem marad. Hanem a szebeni hutában vagyon egy mester, ha másunnan nem, el lehetne hívni, tud készíteni. Bányához való üvegeket, táblákat, kristály munkát.” Farkas István 1725. szeptember 30-án kelt levelében, illetve számadásában ismét jelenti gróf Károlyi Sándornak, hogy „az hutás mester továbbra nem akar maradni, ki miánt a kristály munka cessált (leállt) volna, hogy azért két-kéz közben a huta kristály munka nélkül ne esvén, nagyobb kár elhárítására nézve Klehmár Jánossal, kiis kristály munkához értett, a hutának bé gyújtásáig az uraság subside ntájára (utasítására) adtam hetenként 8 font húst, egy kenyeret, két garast, item – hasonlóképpen – napjaira 4 itze sert. Mely időnek folyása

exurgált (kiadott) alatt 91 napra kiis tészen 13 hetet, annak szerint adódott neki: ser, kenyér, hús és munkadíj árába: 13.- Ft 26 krajcár.”

Az 1722–25 közötti számadásokból megállapítható, hogy a hutában kezdetben hat üvegfúvó, egy „smelczer”, egy fluszfőző, két „süllér”, egy üvegekötő és négy inas dolgozott. Kristály, vagyis szintelen áttetsző, közönséges zöld színű és különböző színű (fekete, sárga, tejfehér) üveget készítettek. Ez utóbbira utal az arzén, barnakő és csontliszt nyersanyagként való használata. Feltűnő, hogy a számadások szerint az ablaküvegek, valamint az igen jelentős mennyiségű üvegyöngy (kaláris) mellett alig esik szó öblös-üvegek készítéséről. A számadások szerint csak palacküveget gyártottak, mint erre a palackformák készítésével kapcsolatos kiadási tételek utalnak. Úgy tűnik, hogy a termék-előállítás során 1725-től következtek be jelentős változások. Az üvegyártásban járatos és az üvegművészetet jól ismerő Károlyi Sándor 1725. november 4-én kelt levelében utasította a huta vezetőjét, hogy a „minemű edények és eszközök kedvesebbek, olyanokat csináltasson, mivel az újság (újdonság) közönségesen szokta az emberek szemeit hizlalni (de) újabb és újabb formákat is igyekezzék csináltatni. Az üvegarikák (ablak-üveg) seres poharak és lábosok, úgy a pincetokhoz való palackok a legkedvesebbek, tehát azokat igyekezzék csináltatni.” Károlyi utasította a huta vezetőjét arra is, hogy szerezzen „ablaküveg táblákhoz értő legényt” és törekedjék több személyt is befogadni és „az tanulásba bekapotni.” „Mikor legtöbb kristálymateria leszen – olvashatjuk az utasításban –, három vagy négy függő lámpást, hat s kilenc, legfeljebb tizenkét gyertyára valót tiszta fejeken” csináltasson, „rubin-színű festő czükit” s egyebeket is készíttethet, „de én azt – írja Károlyi – inkább szeretem talpas poharaknak az lábán való gombjában.” Végezetül rubin- és violaszínű üvegek gyártására utasította a hutásmestert, aki igyekezett végrehajtani ura parancsait. Következésképpen a termékcsála igen változatos lett. Az „utasítás”-ból következtetve elkezdődött a síküvegekészítés, a lámpások, a gyertyatartók, a pincetokba való palackok és a változatos formájú és színű talpas poharak gyártása is. A „czüki” kifejezés pedig arra utal, hogy a gyertyatartókba és a talpas poharak szárába (nodusába) velencei modorban rubinszállakat olvasztottak be a tárgyak szépségének fokozására.

Farkas István jelentései segítségével jól nyomon követhetők az 1725 utáni üvegfajták és a felhasznált nyersanyagmennyiségek. 1726-ban „a hutának kioltásaig, mely idő részben negyven hetet” 271 öl millérfát, 229 véka üveghamut és 210 véka fluszhamut használtak fel 1640 finom-, 25 990 zöldüveg kariak, 39 450 apró karikácska és 557 kristály és csontkarika (*mindösszesen: 67 639 darab ablaküveg*), 5668 köteg öblösüveg, valamint 51 4000 üvegyöngy, vagyis kaláris előállítására. Az öblösüvegek változatoságát tükrözi az a leltár, amely a Károly grófnak küldött üvegtárgyak felsorolását tartalmazza. Az inventárium szerint a következő termékek készültek a hutában: *postasíp, csontkupa, csontkancsó, iccés palack, ötös golyóbisos pohár, kakaspohár, kék és fehér csonttányér, butella, zöld tányér, zöld palack, lopó, hármás kristálypalack, lovas pohár, talpas pohár, rozsoljos pohár, kisdud karafina, csontserpenyő, csontfazék, csonttálacska, metszett billikom, reggeli italoknak való pincetokbeli üvegpalack, rózsacetnek való babaforma üveg, asszonyembernek való metszett pohár, teknőbékaforma üveg, dugós kristálykorsó, dupla és szimpla kotyogós láncos kupa, láncos korsó, üvegalamáris, olajos béka, olasz kotyogós, rózsás pohár, vexel üveg.*

1727-ben újabb terméktípusok tűntek fel. Az előbb felsoroltakon kívül *pálinkának való orsóüveg, féliccs butella, füles pohár, polturás pálinkás üveg, mogyorós üveg, zöld pohár, kancsó, körtvélyüveg, békaüveg, méhseres, fekete üveg(?)*, *üveghordócska, fekete butella, 1–2 iccés apothekáriusnak való üveg, kürtös magas pohár, sárkányfejű pohár,*

mezei lámpás, szenteltvíz tartó üveg, gyertyatartó, csengettyős karaffina, lapos boroskorsó, födeles kancsó, sótartó, hosszú nyakú butella, lapos boroskancsó, fűtyülő pohár, ámpolna, karaffina, rosolis pohár, köpöl, füles poharacska, kotyogós üveg. A csontüvegek között voltak palackok, tányérok, cukortartók és kupácskák. A számadásban a kristályüvegek között megemlítették a *kristály függőlámpást*. A raktáron pedig 309 000 kaláris volt fekete, kék, sárga, vörös és fehér színben.

Az 1731–35 közötti számadásokban új terméként tűnt fel a *templomba való üvegkehely*, az *oltárra való virágtartó kristályfindzsa*, a *kristályköpöl*, a *kristályharang*, a *borbélynak való recipient*, a *román kehely paténástul* és az ún. *erdélyi fertályos*.¹⁵

A szoldobágyi huta termékféleségeiről szóló utolsó híradás 1743-ból való, amikor Stanc Flóra volt a hutásmester, vagyis a bérlő. Ekkor a „hutabeli külömb-külömbféle üvegeknek inventatiója az alábbi volt:¹⁶

	Schok	Az ára	
		Rfl.	xr.
Egyes fejér tábla	2	3	–
Kettős ugyan fejér	4	6	–
4-es	4 1/2	6	45
5-ös	2	3	–
6-os	5 4/6	8	30
16-os	1/2	–	45
20-as	8/20	–	36
30-as	1 1/2	2	15
Táblának summája	22 1/68/20	33	51

2-do üveg karikák:

	Nr.	Az ára	
		Rfl.	x
Ordinaria karika száza á fl. 1.30	1,320	19	4
Forma karika száza Rfl. 1	10,530	105	1
Apró karika száza a fl. – xr. 30	6,800	34	–
Karikák summája	18,650	159	

3-o zöld üvegek:

	Nr.	Az ára	
		Rfl.	x
4-es pálinkás poltrás üvegekötés a xr. 30	1,401	70	
6-os ugyan formájú kisebb régi	65	3	1
4-es poharak	34	1	4
3-as lapos messzelyes	92	4	3
4-es, ugyan lapos kisebb	160	8	–
3-as nyolcz és négy szegletű	715	35	4
4-es körtvély forma	446	22	1
3-as, 4-es, 6-os, 10-es patikába való külömb-külömb-féle üvegek	375	18	4
Másfél kötéses három itczés palaczk	331	16	3
Egy kötéses két itczés palaczk	291	14	3
Kettős palaczk egy itczés	360	18	–
Ugorkának való hat darab üveg hét kötetes	42	2	–

¹⁵ Az összeírások, számadások adatait, valamint Károlyi Sándor utasításait tartalmazza: OL. Károlyi család Lt. P. 392, 394, 395 és 397.

¹⁶ Az összeírást közli: *Kárffy Ö.*, 1902. 378–380.

	Nr.	Az ára	
		Rfl.	x
1-es ugyan ugorka üveg	27	1	2
2-ös ugyan a féle	15	-	4
3-as olyan forma	5	-	1
4-es hasonló	10	-	3
1-es tők forma nyakas üveg	38	1	5
2-es ugyan tökös üveg	3	-	
1-es virágnak való	7	-	2
1-es butella 2 itczés	9	-	2
2-ös butella egy icczés	17	-	5
2-ös lánczos korsó egy icczés	27	1	2
3-as ugyan lánczos korsó	18	-	5
3-as csipkés pohár	30	1	3
4-es köpöl	37	1	5
Lopó nr. 3 két-két kötéses	6	-	1
2-es ütő órára való harangok	3	-	
Lámpa	1	-	
3-as lámpa	1	-	
Zöld üveg summája	4,566	228	1

Kristály üveg:

	Nr.	Rf.	xr.
2-ös harang	1/2	-	45
3-as rózsás, madaras és dupla fedeles	1	1	30
6-os lovas vexir glás	3/6	-	45
6-os oláh templomba való kelyh. tálcaska	4/6	1	-
6-os palaczkok	4/2	-	45
8-as koporsóhoz való golyóbis	1/8	-	11 ¹
8 palaczk	5 5/8	6	56 ¹
10-es szentelt víznek való	1/2	-	45
10-es palaczk	6 1/10	9	9
12-es palaczk	2 1/2	3	45
12-es fedeles pohár	2	3	-
16-os palaczk	8 4/16	12	22 1/2
16-os kancsó	2 13/16	4	13 1/8
16-os gyertyatartó	1 9/16	1	20 5/8
16-os lámpa	2	3	-
20-as postakürt	8/20	-	36
20-as palaczk	2/20	-	9
24-es dupla sőtartó	2/24	-	7 1/2
30-as talpas karaffina	1/30	-	30
30-as kancsók	1/2	-	45
30-as palaczk	20/30	1	-
30-as ámpolna	3	4	30
30-as tálcskák	6/20	-	18
Credentia nr. kicsiny s nagyobb	2	3	-
40-es sőtartó	1 8/40	1	48
40-es seres pohár	4 31/40	7	
50-es talpas pohár			
60-as talpas pohár	1		
60-as apró kancsók		2	15
60-as kosár pohárok			45

60-as ord. karaffina		3	45
Kristály üvegek summája	62 17/30 1/6	93	52 3/5
Följebb irt üvegeknek summarius extractusa:			
	Schok	Az ára	
		Rf.	xr.
Táblák	22 1/6 8/20	33	51
Karikák	18,650	159	6
Zöld üveg kötés	4,566	228	18
<u>Kristály hutai száz</u>	<u>62 17/30 1/6</u>	<u>93</u>	<u>52 3/5</u>
Az egész üvegeknek summája		515	7 3/5

A felsorakoztatott inventáriumi adatok alapján egy jól prosperáló, változatos termékcsaládú üveghuta képe rajzolódik ki előttünk. Más korabeli üveghuták történetének ismeretében állítható, hogy a 18. század eleji Magyarországon a legmagasabb szintű termékellátás a Károlyi család üveghutájában folyt. Az üzem tükörüveg kivételével szinte minden üvegáruval ellátta Erdély lakosságát, de jutott belőlük a debreceni, szatmárnémeti, nagykárolyi és nagyváradai lerakatokon keresztül Kelet-Magyarország népének is. E városok kereskedői közvetlenül is vásároltak, illetve rendeltek a hutától. Így többek között 1725 novemberében Helbenstrait Jakab nagyváradai üveges vörös és kék zsinóros talpas poharakat és hunas poharakat kért Szoldobágyról. Több adat bizonyítja azt is, hogy a huta termékeit a Tiszán tutajon szállították Belgrádig, majd onnan tovább is a Dunán Olténiáig.¹⁷

A szoldobágyi huta „idegenforgalmi látványosság”-nak is számított. A környékbeli főúri családok gyakran meglátogatták és gyönyörködtek benne. Szívesen rendeltek a huta termékeiből. A nemesség körében az ablakok üvegezésére használt üvegkarikák és a *lábos poharak* (vagyis talpas poharak) voltak kedveltek, amelyek nodusát *színes czüküvel* díszítették velencei modorban. Az egyik főúri megrendelésből értesülhetünk arról, hogy a hutában üveggombokat is készítettek. Kultúrtörténeti érdekesség, hogy olykor-olykor a környék iskoláinak diákjai is felkeresték az üzemet. 1736-ban pl. „a becsületes szatmári deákok” mentek oda experientiae gratia. Ekkor a bérlőt külön utasították arra, hogy „az minemű játékos vagy hasznos edényeket kívánnak csináltatni (a deákok), a mesterekkel megcsináltassa.”¹⁸

Nemcsak az üzem, hanem az egész hutatelepülés különlegességnek, látványosság-nak számított a maga korában. Egy 1743-ból való inventárium részletesen bemutatja az üzemet és a körülötte kialakult települést. A forrás ipar- és művelődéstörténeti jelentősége miatt célszerűnek tűnik szöveghű közlése, idézése:¹⁹

„Az huta valamint felállított oszlopokra és falak helyett jó vastag barna fákkal, melyek oly sűrűen vannak felállítva palánk módjára, hogy ember ki s bé ne járhasson rajta, környül vagy on véve, mostan is minden hiba nélkül találatott, az fedele sendelyes és még fél viseltében sincsen. Vajon pedig azon hutában *első* téglából és termés kőből rakott egy nagy, kétszázú kemencze, melyben kétfelől fát száraztanak. A *második* által ellenben, az is téglából való, béka sót égető kemencze. Közepin az hutának vagy on az kristály és zöld üvegek materiáját főző kemencze, hat egyszersmind dolgozható legények külön-külön levő helyeivel, vagy műhelyeivel, csütartó hat shcrim vasakkal, és hetedik az inasoké.

¹⁷ Vö. *Bunta-Katona* i. m. 76.

¹⁸ *Takáts* i. m. 63.

¹⁹ A leírást vö. *Kárffy* i. m. 375–378.

Annak szomszédságában, vagyis szintén contignitásban a *negyedik* téglából rakott nagy kemence, melyben az elkészült üvegek hűtetnek. *Ötödik* az táblák materiáját és táblák conficiáló kemence.

Az fennírt üveg kemence körül való hat mű eleyen, minden legény előtt két fa váluk, egyikben az esölék hullatik, másik mindenkor teli vízzel.

Vagyon négy ócska vaspléh, kettelye az fa szárasztó kemence szájában, kettő ismét az üveg hűtő kemence szájában.

Üveg hűtő föld fazék nr 21.

Paczel Scharim, kettő nagyobb és két kisebb.

Paden Scharim kettő.

Streich ajzen három.

Abschneid Scharim kettő.

Spiczi czvak ajzen három.

Egy vas kalapács.

Fuvó csú végire való réz, melyet piblének hínak három.

Radll ajzen, vagy czifrázó vas, egy.

Egy vas mozsár üstöstül.

Két öreg vas villa.

Tábla csinálásához való szerszámok

Egy-egy öles és hüvelyknyi vastagságú vasrud nyolcz.

Egy vas szárú villa.

Egy vas kanál.

Egy tábla hasító vas.

Materiát keverő s kiszedő két öreg vas kanál.

Egy vas lapát.

Kemence tisztító nagy öreg vas rud.

Egy ócska réz fazék, melyet ő excellentiája pohár formáknak parancsol csináltatni.

Salánki agyagbul készített husz donyicza, melyeket magok az legények csinálnak.

Materia tartó kamarája berenából imigy amugy felróva padlás nélkült vagyon az hutának fedele alatt, melyben is találatott.

Egy ölnyi hosszúságú három fiókos láda, vas sarkokkal, pántokkal és egy lakatjával, melyben vagyon arsenicum huszonhárom font.

Salétrom hat font.

Calczirolt flusz két mázsa.

Lazúr kék festék három font.

Egy mérő serpenyő, vagyis font, vas rúdjával és két serpenyővel.

Két sűrű szita.

Fél gönczi szitált béka só.

Fél gönczi mész.

Egy flusz tartó láda vas sarkakon.

Egy materia törő fa válu.

Pohárhoz való három réz forma.

Két öreg tekenő.

Agyagbul való 45 romlott pohár formák.

Nyolcz gönczi salánki agyag.

Égetett csont másfél hordóval.

Üres, ócska hordók nr 22.

Donyicza alá való deszkák. 13.

Az hutában belől egy hosszú circiter öt ölös lajtorja.

Ugyan az huta szegletiben az patak felől egy módos házacska baronából megtapasztva, padlásolva, melyben mostan agyagot és egyéb szerszámokat tartanak.

Alul az bután az patak mellett vagyon nyolcz oszlopra felállított flusz főző szín, oldal nélkül, fedele holmi dirib-darab deszkákbul áll, négy katlan van benne, és azokban négy vas fazék, circiter három csebres mindenik. Item három öreg kád és egy kisebb.

Azonfelül egy flusz hamvat tartó alkalmatosság, berenából de a fedele semmire való, csak padlás nélkült.

Felül az hután volt egy kő pincze, most is meg volna, ha jó volna. Fedél nélkült, és mivel nem bolthajtásos, szinte bészakad. Ajtaja vas reteszes, és két sarkok pántostul rajta.

Annak által ellenében az patak mellett egy fedél alatt két ház és egy istálló, három ajtaján három vas retesz, három vas sarkok és pántok, barona fákbul volt az oldala, de a régiség megártott neki, igen rongyos.

Második az elsőnél alább, ez is olyan, mint az első, az mester legények laknak benne.

Az hután alól Erdőd felől vagyon az üveg csűr, kemény barona fákbul, az ajtaján vas retesz s lakat, belől deszkával padolva, és üvegeknek való polczok, huszonnyolcz szál fűrész deszkábul.

Ennek által ellenében a hidon túl, in anno 742. tiz oszlopra felállított béka só törő száraz malom melyben az kisebb keréknek fogai mindkét felül való talpán vas abroncs karikákkal vannak odafoglalva a kerék tengelyiben két derekas vas csapok és a két végén négy vas karikák.

Az orsóján is két vas karika és két csapok.

Fedele széna, de az is rongyos.

Hat stompok, melyeknek végiben vagyon circiter öt vagy hat fontnyi ütő vas, és az stomp fáján vaspántok.

Tört béka só találtatott más fél gönczivel.

Egy vas rosta, egy szita, egy tekenő.

Két öreg béka só törő tekenő.

Két öreg béka só törő tekenő.

Egy eszteke (= ösztöke?) forma keverő vas.

Harmadik ház azon száraz stompon alól napkelet felől való hegyoldalban Stancz Flora hutamesteré berenából rótt egy ház, konyha és kamara mind egy fedél alatt, alkalmas jó ház. Vagyon gesztenyés és szőlős kertje, baronából való istálló, az udvara jó lejtős, nem igen feneklik az eső víz rajta, körül van mindazáltal kerítve tövises sövényvel.

4-dik. Ugyanazon tractuson egy rongyos viskó, Gross Tivadar nevű jobbágy béres lakik benne, igen rosszacska.

5-dik. Még ennél is rongyosabb, az előtti huta mester lakott benne, most a hutás hajdu, Stancz Tamás, az falai dültő félben vannak, sendelyesen volna a fedele, ha jó volna.

6-dik. Azon utczában béres ház, ócska s régi ugyan, de csak meglehetősen olyan mezőségen.

7-dik. Az is béres ház ugyan azon az oldalon, takarékos kis ház boronából, pitvara ugyan még nem kész, a fedele pedig igen vékony, mivel ez nem régiben épült.

8-dik. Egy fedél alatt Flora háza felett, fent az oldalon ad orientem két ház, az elsőben lakik a Smelczer, belől ugyan csinosocska, kívül pedig mind fedele, mind oldala olyan mint a régi rossz, a hátulsóban lakik a flusz főző.

9-dikben. Tóbiás nevű hutás legény, ez is olyan mint a többi. Együtt nem messze vagyon a 10-dik, 11-dik és 12-dik ezek is régi épületek.

13-dik. Túl a patakon az völgybe egy kis házikó. Engel nevű hutás lakik benne, az oldala a micsodás, de felül török búza kóró zszindellyel van befedve, elrothadván a régi sendelyezés.

Vizi stomp

Nem régiben állítottott fel berenából új sendelyezéssel, hat stomp vagyon benne, mindenkinek régiben circiter öt vagy hat font ütő vas, és vas karikák. Az kerék tengelyin négy vas karikák és két jó vastag csapok.

Béka só tartani való hordó és egy láda. Közelebb mult nyáron az árviz gátján ruinálván, mostanság pusztán áll, vagyon mindazáltal két meglehetősen zsilipje és egy rongyos.”

Amíg a szoldobágyi üveghuta technológiai és termelési viszonyairól, az előállított termékekről és az értékesítésről elfogadható adatmennyiséggel rendelkezünk, ez korántsem mondható el a szelestyei hutáról. Ahogyan homályba vesznek az üzem alapításának minden részletre kiterjedő körülményei, ugyanúgy a termelés, technikai fejlettség, valamint az értékesítés jellemzői is. Az uradalmi inventáriumokból csupán csak az szűrhető le, hogy az 1770-es évekig ugyanazokat a termékféleségeket készítették, mint korábban, a szoldobágyi hutában. A szelestyei huta 1772-ben tért át a kristálystílus alkalmazására az üvegtárgyak díszítésekor.²⁰ Mindössze 1–1 üvegmetsző és üvegfestő fáradozott azon, hogy a már régóta divatos márvány- és német díszítési módokat alkalmazva egyre értékesebb és maradandóbb alkotásokat hozzon létre.

A 19. század 20-as éveiben következett be gyökeres változás a termékelőállítás terén. Az 1827-ben készült összeírás alapján egyértelmű, hogy a 2 kemencés technológia, valamint az üvegekészítő és díszítőműhelyek különválasztásával az üzem a korszerű termékelőállítás szintjére fejlesztették. A különféle számadásokban egyre nagyobb és nagyobb kristálymateria szerepel. Az új stílusú előállítás a Károlyi család nagykárolyi kastélyban felvett leltár és a család számára készített produktumok listájából bontakozik ki a legteljesebben előtűnk.²¹ A nagykárolyi kastély háztartási eszközei az alábbiak voltak:

1. Metszett butéliák grófi címerrel	39 db
2. Brillantírozott butéliák dugókkal	3 db
3. Két icés széles fenekű köszörült butéliák	31 db
4. Egy icés hasonló butéliák	44 db
5. Metszett kisebb butéliák dugókkal	7 db
6. Közöséges meszelyes butella dugókkal, grófi címer	22 db
7. Közöséges icés hasas butella dugókkal	16 db
8. Ecetnek, olajnak való gömbölyű üvegecskék	40 pár
9. Grófi címeres metszett pohár	24 db
10. Grófi címeres metszett egyenes pohár	24 db
11. Hasonló címerrel metszett seres pohár	11 db
12. Brillantírozott puncsos pohár olajjal	12 db
13. Széles szájú köszörült pohár	11 db
14. Fehér sima ürmös pohár	13 db
15. Gyermeknek való kis füles pohár	5 db
16. Egyenes oldalú köszörült sima pohár	15 db
17. Köszörült sima talpas pohár	20 db
18. Bordói boros pohár GK metszett betűkkel	27 db
19. Veres boros egyenes pohár vastag talpas	11 db
20. Hasonló vékonyabb pohár	44 db
21. Veres boros brillantírozott talpas pohár	14 db
22. Veres boros talpas kehely alakú pohár	85 db
23. Tokaji boros talpas pohárkák	63 db
24. Champagnini boros pohár hosszú GK betűvel	18 db
25. Köszörült sima boros hosszabb pohár	5 db
26. Hasonló alacsonyabb pohár 49 db. Keskeny hosszú pezsgós pohár	79 db
27. Likőr pohár füles GK betűkkel 2, enélkül	32 db
28. Cirádásos metszett nagy talpas pohár	1 db
29. Hasonló nagy talpas pohár cirádák nélkül	1 db

²⁰ OL. Károlyi család Lt. P. 397. 111. cs. 2/c.

²¹ OL. Károlyi család Lt. P. 414. 144. k. a nagykárolyi kastély leltára, 1846.

30. Brillantírozott vastag nagy talpas pohár	1 db
31. Száj mosó pohár	90 db
32. Ezekhez kerek csésze	82 db
33. Virágtartó kehely alakú nagy pohár	3 db
34. Fehéres, kék ecetnek, olajnak való gömbölyű üveg	2 db
35. Ecetnek való szegletes üveg	7 db
36. Szintén ecetnek, olajnak való gömbölyű üveg	6 db
37. Brillantírozott kisebb szerű cukor tartó fülekkel	1 db
38. Hasonló cukor tartó nagyobb	4 db
39. Brillantírozott virágtartó lapos csésze	1 db
40. Üveg oszlopocskák bizonytalan használatra valók	9 db
41. Kerek üveg sótartó	5 db
42. Brillantírozott fagyalt csésze	6 db
43. Hasonló használatra való dézsácskák	8 db
44. Kés és villa alá való üveg zsámoly	52 db
45. Gyertyára való üveg harang	14 db
46. Gyertyákra szél ellen való üveg harang	14 db
47. Nagy üveg billikom grófi címerekkel „Alexandri cimitis de Nagy Károly billicum Salánkiense 1726” felirattal	1 db
48. Hasonló billikom azon évről billicum Károlyiense felirással	1 db
49. Üveg korsó köszörült üveg dugókkal	23 db
50. Elekctrica géphez való üveg kerék	1 db
51. Világos sárga finom üveg csésze	1 db
52. Egyenes metszett cifra alakú pohár belülről keskenyebb, Parádról hozott	45 db
53. Metszett, hajlított oldalú nagy pohár	146 db
54. Metszett, hajlított oldalú kisebb talpas pohár	139 db
55. Gyertyatartóra való kisebb karikák Pestről hozott	84 db
56. Közönséges hasonló karikák	132 db
57. Közönséges aszús nem metszett kisebb poharak	44 db
Zelestyébül osztály szerint juttatott üvegfélék	
58. Brillantírozott lavor, kanna	2 db
59. Brillantírozott iccés butella	6 db
60. Brillantírozott metszett butella	2 db
61. Brillantírozott pohár	14 db
62. Brillantírozott srófós teatartó	2 db
63. Brillantírozott tálca	1 db
64. Brillantírozott puncsos pohár aljjal	17 db
65. Brillantírozott aszús pohár egyenes 4, kehely alakú 2	6 db
66. Sima metszett aszús pohár	1 db
67. Spiritus lámpa, nagyobb 2, kisebb 5	7 db
68. Kávés findzsa kékes	4 db
69. Kávés findzsa alj, 3 fehérre festett, 3 közönséges üveg	6 db
70. Kés palló	4 db
71. Szegletes, köszörült sótartó 8 barnás színű	24 db
72. Sima sótartó 4 db csillagos aljú	9 db
73. Óra üveg	7 db
74. Pohár fedő	6 db
75. Metszett egyenes csillagos aljú pohár	43 db
76. Metszett körte alakú pohár	5 db
77. Metszett csillagos talpas pohár	46 db
78. Metszett csillagos pohár	6 db
79. Metszett sima vastag pohár	3 db

80. Pincetokos nagyobb üveg	7 db
81. Pincetokos kisebb üveg	12 db
82. Angol boros iccés butella	4 db
83. Gojvás iccés butella	2 db
84. Gravírozott iccés butella	14 db
85. Ezekhez üveg dugó	8 db

Az összeírás adatai egyértelműen azt támasztják alá, hogy a szelestyei üvegyártás mintegy a szoldobágyi üveggészítés folytatásaként értelmezhető. Az üzemben a Szoldobágyon megkezdett kristály stílusú termékelőállítást fejlesztették tovább, s az üveggészítő és az üvegdíszítő folyamatok szétválasztásával a magas szintű, 19. században divatos díszítőeljárásokat juttatták érvényre.

IRODALOM

Bunta Magda–Katona Imre

1983 Az erdélyi üvegművesség a századfordulóig. Bukarest

Fényes Elek

1851 Magyarország geographiai szótára III. Pest

Károlyi László

1911 A nagykárolyi gróf Károlyi család összes jószágainak birtoklási története I. Budapest

Kárffy Ödön

1902 Adatok a szoldobágyi üveghuta történetéhez. Magyar Gazdaságtörténeti Szemle IX. 276–284. Budapest

Petőfi Sándor

1987 Útirajzok. Budapest

Soós Imre

1982 Szabolcs-Szatmár megyei helytörténetírás III–IV. Nyíregyháza

Takáts Sándor

1961 Művelődéstörténeti tanulmányok a XVI–XVII. századból. Sajtó alá rendezte: *Benda Kálmán*. Budapest

Varga E. Árpád

1999 Erdély etnikai és felekezeti statisztikája II. Budapest–Csíkszereda

Veres László

1997 Magyarország 17–19. századi parasztüvegei. Debrecen

DIE GESCHICHTE DER GLASHÜTTEN SZOLDOBÁGY UND SZELESTYE II.

In Ost-Ungarn, in den Gebieten außerhalb des historischen Transsilvaniens, waren Anfang des 18. Jahrhunderts, neben dem Werk von Szoldobágy, mehrere Glashütten in Betrieb. 1722 wurde die Glasfabrik in Máramaros, im Somkúter Kreis, das zum Herrschaftsgut der Familie Károly gehörte, in der Siedlung Pabikó gegründet. 1741 eröffnete die Glasfabrik auch eine Glashütte in der Siedlung Hagymás, die zum Béler Herrschaftsgut des römisch-katholischen Bistums von Nagyvárad gehörte. In der Zeit zwischen 1780 und 1783 wurde die Glashütte in die Gemeinde Bél umgesiedelt. Im Distrikt der Kővár-Provinz und im Somkúter Kreis wurde 1754 in Butyásza eine Glashütte gegründet, über deren Geschichte wir heute nur noch wenig wissen. Die Reihe der Glashüttengründung im 18. Jahrhundert wird durch den Bau des Werkes in der Siedlung Szelestye, die zur Domäne der Familie Károlyi im Somkúter Kreis gehört, abgeschlossen.

Unter den im 18. Jahrhundert gegründeten Glashütten in Ost-Ungarn hat nur das Werk von Szelestye das 19. Jahrhundert erreicht. Während dieser Zeit war das Werk dauernd in Betrieb. In dem 19. Jahrhundert gab es noch eine andere Glashütte, diese wurde aber in dem Jahrhundert errichtet. 1840 begann die Glasproduktion in Feketeerdő, 27 km von Élesd entfernt. Wie allgemein behauptet, produzierte die Glashütte in diesem Ort schon seit Anfang der 20-er Jahre des 18. Jahrhunderts.

Die Glashütten in Szoldobágy, Bél, Butyásza und Pabikó gibt es im 19. Jahrhundert nicht mehr. Der Betrieb der Hütten in Szelestye und Feketeerdő reichen bis in das 20. und 21. Jahrhundert. Sie produzieren noch bis zum heutigen Tag.

Dieses Studium folgt jetzt der Geschichte der Glashütte von Szelestye. Die Hütte wurde 1722 an der Grenze von Pabikó gegründet, dann 1772 nach Alsóhuta (Iegheriste) umgesiedelt. An der Dorfgrenze wurde 31 Jahre lang Glas hergestellt. 1801 wurde das Werk in das holzreiche Szelestye-Újhuta (Poiana Codrolni) umgesiedelt, wo sich die einstige Hütte zur Glasfabrik weiterentwickelte. Diese Fabrik ist auch heute noch in Betrieb.

Die Glasproduktion von Szelestye ist als Fortsetzung der Glasherstellung von Szoldobágy zu betrachten. In dem Werk wurde die in Szoldobágy schon angefangene Produktion von kristallinen Erzeugnissen weiterentwickelt. Mit der Teilung des Glasherstellungs- und Glasdekoriationsvorgangs wurde ein niveauvolles, im 19. Jahrhundert modisches Dekorationsverfahren zur Geltung gebracht.

Veres, László